

ETIČNE SMERNICE ZA OBJAVO V OBZORNIKU ZDRAVSTVENE NEGE ETHICAL GUIDELINES FOR PUBLICATION IN THE SLOVENIAN NURSING REVIEW

Objava recenziranega članka v serijski publikaciji je izjemnega pomena za razvoj stroke. Tekoča periodika je najpogosteje uporabljen način komuniciranja v profesionalni javnosti, saj je najprimernejša oblika diseminacije raziskovalnih spoznanj. Gre za neposreden odraz kakovosti dela avtorjev in institucij, ki jih podpirajo. Recenzirani članki podpirajo in vključujejo znanstvene metode, zato je pomembno oblikovati standarde pričakovanega etičnega ravnanja vseh, ki sodelujejo pri objavi: avtorja, urednikov, recenzentov, založnika in izdajatelja publikacije.

Pomembna vloga založnika je podpreti obsežna prizadevanja urednikov in recenzentov pri zagotavljanju strokovnosti objavljenih del. Uredništvo v vseh pogledih nosi vso etično odgovornost, poleg strokovnosti bdi tudi nad etičnim ravnanjem urednikov, recenzentov in avtorjev.

Dolžnosti avtorjev

Standardi poročanja

Avtorji izvirnih raziskav so dolžni predstaviti natančen potek opravljenega dela in objektivno pomembnost raziskave. Podatke je treba navajati natančno. Članek mora vsebovati zadostno število podrobnosti in referenc, da je raziskavo mogoče ponoviti. Zavestna navedba napačnih trditev je neetična in nesprejemljiva. Vsi članki morajo biti napisani natančno in objektivno.

Dostop in hranjenje podatkov

Avtorji morajo uredniku in javnosti omogočiti dostop do materialov oz. podatkov (npr. anketni vprašalnik), ki so jih uporabili v prispevku. Te materiale oz. podatke morajo avtorji hraniti še pet let po objavi.

Izvirnost in plagiatorstvo

Avtorji morajo zagotoviti, da so njihova dela v celoti izvirna. Če so podatke za svoj prispevek črpali iz del drugih avtorjev, morajo to ustrezno navesti (citirati literaturo).

Plagiatorstvo se lahko pojavlja v številnih oblikah, plagiatorstvo je denimo prisvajanje tujega gradiva, prepisovanje in parafraziranje večjega dela besedila ali prisvajanje rezultatov raziskav drugih avtorjev brez navedbe. Plagiatorstvo v kateri koli obliki je neetično in nesprejemljivo.

Večkratna in sočasna objava

Avtor lahko objavi članek z enako ali podobno vsebino le v eni publikaciji. Istočasna predložitev prispevka več uredništvom je neetična in nesprejemljiva. Prav tako je nesprejemljivo v objavo ponuditi že objavljen članek. Nekatere vrste člankov, kot so klinične smernice ali prevodi, se lahko pod določenimi pogoji objavijo večkrat. Za to sta potrebni soglasji avtorja in urednika, podatki in interpretacije pa morajo biti identični prvotni objavi. Pri ponovni objavi je potrebno navesti podatke o prvotni objavi.

Navajanje literature

Reference morajo biti ustrezno citirane. Navajanje javno nedostopnih virov, kot so podatki, pridobljeni v zasebnih stikih (pogovor, korespondenca), je možno uporabiti le ob pisnem soglasju vira. Prav tako se podatkov, ki niso javnega značaja (npr. zapiski iz sodnih postopkov), ne sme uporabljati brez izrecnega pisnega dovoljenja vpletenih. Reference morajo biti citirane v skladu z navodili uredništva.

Obzornik zdravstvene nege

Avtorstvo prispevka

Avtor lahko kot soavtorje navaja le tiste posameznike, ki so pomembno prispevali k zasnovi, načrtovanju, izvajanju ali interpretaciji raziskave ter pisanju članka. Ostali so omenjeni v zahvali ali na seznamu sodelujočih. Prispevek se lahko predloži v objavo šele po dokončni odobritvi vseh soavtorjev.

Možna ogroženost subjektov raziskave (človeka ali živali)

Če raziskava vključuje potencialno nevarnost za subjekte raziskave, mora avtor predložiti pisno izjavo, da so vsi postopki potekali v skladu z ustreznimi zakoni in institucionalnimi smernicami ter da je raziskavo odobrila Komisija Republike Slovenije za medicinsko etiko. Prav tako mora avtor pridobiti soglasje sodelujočih in upoštevati pravico do varstva osebnih podatkov.

Razkritje in navzkrižja interesov

Vsi avtorji morajo v svojem prispevku navesti kakršno koli finančno ali vsebinsko navzkrižje interesov, ki bi morda lahko vplivalo na rezultate in interpretacijo njihovega dela. Razkriti je treba vse vire finančne podpore. Navzkrižje interesov je treba razkriti čim prej.

Pomembne napake v objavljenih delih

Ko avtor odkrije pomembne napake ali nepravilnosti v svojem objavljenem prispevku, je njegova dolžnost, da o tem nemudoma obvesti urednika publikacije, da se objavi popravek. Če informacija o napaki pride od drugod, sta urednik oz. založnik dolžna avtorja opozoriti, naj objavljene podatke prekliče oziroma objavi popravek ali predloži dokaze, da so objavljene trditve pravilne.

Dolžnosti urednikov

Odločitev o objavi

Urednik recenzirane publikacije izbira predložene prispevke in odloča o njihovi objavi. Odločitev za objavo vedno temelji na oceni pomembnosti in strokovni vrednosti prispevka ter zanimanju bralcev. Na te odločitve vplivajo uredniška politika in zakonske zahteve oziroma omejitve (preprečevanje objavljanja neresnic, kršitev avtorskih pravic in plagiatorstvo). Urednik se o objavi lahko posvetuje z drugimi uredniki, recenzenti in člani uredniškega odbora.

Nepriustranskost

Urednik predložene prispevke ovrednoti glede strokovnosti vsebine. Vrednotenje opravi ne glede na raso, spol, spolno usmerjenost, veroizpoved, narodnost, državljanstvo, politično prepričanje ali svetovni nazor avtorjev.

Zaupnost

Urednik in uredniški odbor ne smeta nikomur razkriti podatkov o predloženem prispevku.

Razkritje in navzkrižja interesov

Uredniku ni dovoljeno uporabiti neobjavljenega prispevka ali delov prispevka brez pisnega soglasja avtorja. Recenzenti podatkov ali idej iz prispevka ne smejo razkriti ali uporabiti za lastno korist.

Uredniki se morajo izločiti iz odločanja o objavi, kadar obstaja možnost navzkrižja interesov (konkurenčnost, povezave ali drugi odnosi s katerim koli od avtorjev ali institucij). Urednik mora zahtevati, da vsi avtorji razkrijejo navzkrižje interesov in objavijo popravke, če se navzkrižje interesov razkrije po objavi. Po potrebi mora urednik preklicati članek ali izraziti dvom oziroma skrb glede navedenih ugotovitev. Postopek recenzije je anonimen in mora biti enak za vse prispevke. Nerecenzirane dele časopisa je treba jasno označiti.

Obzornik zdravstvene nege

Udeležba in sodelovanje pri preiskavah kršitev

Urednik se mora ustrezno odzvati na pritožbe glede kršitve etičnih načel v predloženem ali že objavljenem prispevku. V takem primeru urednik pretehta posamezno pritožbo in o tem obvesti avtorja ali ustrezne (raziskovalne) institucije. V primeru kršitve etičnih načel se lahko objavi popravek, prekliče članek, izrazi dvom glede navedenih ugotovitev ali na kršitev drugače opozori. Vsako pritožbo neetičnega ravnanja je treba preveriti, tudi če se le-ta pojavi dalj časa po objavi.

Priporočila za ravnanje v primeru kršitve etičnih načel so objavljena na spletu: Publishing ethics resource kit – PERK (2011).

Naloge recenzentov

Prispevek k uredniški odločitvi

Strokovno mnenje recenzentov uredniku pomaga pri odločanju o objavi ter tudi avtorjem pri popravkih njihovih prispevkov. Recenzija je izjemnega pomena pri zagotavljanju strokovnosti in kakovosti objav. Recenzije so bistveni sestavni del formalne znanstvene komunikacije in znanstvene metode.

Hitrost

Vsak izbrani recenzent, ki meni, da ne more podati strokovne ocene vsebin predloženih prispevkov ali da tega dela ne bo mogel opraviti v dogovorjenem roku, mora o tem obvestiti urednika in odstopiti od postopka recenzije.

Zaupnost

Vse v recenzijo prejete prispevke je treba obravnavati kot zaupne dokumente. O vsebinah prispevka je z drugimi dovoljeno razpravljati le z dovoljenjem urednika.

Standardi objektivnosti

Recenzija mora biti objektivna, osebna kritika avtorja je nedopustna. Kritična ocena mora biti jasna in argumentirana.

Potrditev referenc

Recenzenti morajo z ustreznimi navedbami opozoriti na vsebine, prevzete iz literature, ki ni citirana. Prav tako so recenzenti dolžni urednika opozoriti na kakršno koli podobnost z že objavljenimi vsebinami.

Razkritje in navzkrižja interesov

Recenzenti ne smejo uporabiti neobjavljenih delov prispevka za lastne potrebe ali interese, če za to nimajo izrecnega pisnega soglasja avtorja. Podatki iz prispevkov ostajajo zaupni in se jih ne sme uporabiti brez ustreznega dovoljenja. V primeru kakršnega koli navzkrižja interesov recenzent prispevka ne bi smel ocenjevati.

Literatura

Publishing ethics: ethical guidelines for journal publication, 2011. Available at: <http://www.elsevier.com/wps/find/authorsview.authors/rights?tab=3> [6. 12. 2011]

Publishing ethics resource kit (PERK), 2011. Available at: <http://www.elsevier.com/wps/find/editors.editors/Introduction> [6. 12. 2011].

Povzeto po: *Publishing ethics: ethical guidelines for journal publication*, 2011.

Priredili Ema Dornik, Andreja Mihelič Zajec; prevod Tina Levec